

A magyar helyesírás ünnepe Gyulán

2006. február 24–25-én rendezték Gyulán az Implom József Helyesírási Verseny Kárpát-medencei döntőjét. A gyulai hagyományok szerint az ide érkezők számára 23-án, csütörtökön este műsorral készültek a szervezők: Sebő Ferenc és együttese adta elő József Attila-műsorát. A Művelődési Központ nagytermében a több száz érdeklődő nagy tapssal köszönte meg az igen színvonalas produkciót, s azt külön is, hogy a torokfájással küszködő Sebő Ferenc így is vállalta a szereplést. (2005 februárjában is szerepelt a műsoron ez az előadás, de akkor a tél végi bacilusok nem engedték meg a zeneszerző-előadóművésznek, hogy fellépjen.)

1. A versenyről

A hagyományok szerint előbb tollbamondást írtak le a diákok, majd feladatlapot oldottak meg.

Tollbamondás

Ma 2006. február 24-e van: január 27. és március 25. között körülbelül egy-egy hónapra két nagyszerű zeneszerző jubileumától. Mozart 250 éve, Bartók Béla 125 éve született. A világ zeneszerető népei, Mozart salzburgi szülőházának és a Csalán úti Bartók- emlékháznak az ismerői és látogatói ma egyaránt ünnepelnek.

Mozart 1756. január végén született, zenészcsaládban. Már hatéves korától kezdve koncertezett több európai uralkodó udvarában. A salzburgi érsek szolgálatában állt, majd Bécsbe költözött. Sorra írta zenekari és színpadi műveit, dalait, kórusműveit, egyházi szerzeményeit. Operáit, vonósnégyeseit, szonátáit, az Esz-dúr, a g-moll és a C-dúr szimfóniáját gyakran játsszák a koncertpódiumokon. Legismertebb operája, a Varázsfuvola szabadkőműves gondolatokat is tartalmaz. Zenéjének szépsége, könnyedsége és dallamainak vonzása több mint két évszázada elvarázsolja hallgatóit. A zenetörténészek az úgynevezett bécsi klasszicizmus kiemelkedő zeneszerzőjének tartják. Januárban szülővárosának, Salzburgnak, a Mozart Múzeumnak és a Nemzetközi Mozart Alapítványnak a szervezésében az egész világon megemlékeztek az évfordulóról.

Bartók Béla 1881. március 25-én született Nagyszentmiklóson. A huszadik századi zene egyik megújítójaként az egész világban ismertté tette a magyar népzene értékeit. Elméleti összefoglalója A magyar népdal címmel jelent meg 1924-ben. Kodállal együtt szerte a Kárpát-medencében lejegyezte a népi dallamokat, sőt az 1930-as években török, afrikai, arab népzénet is gyűjtött. Éppen száz éve annak, hogy 1906-ban a Liszt Ferenc alapította Zeneakadémián a zongora tanszak pro-

fesszorává nevezték ki. Zongoravirtuózként bejárta Európát és Észak-Amerikát. Zenekari és versenyművei meghódították a hangversenytermeket az északi sarkkörtől Dél-Afrikáig, a kelet-ázsiai vidékektől Nyugat-Amerikáig. Zenéjének agresszív disszonanciái és kiküzdött harmóniái együttesen jellemzik a huszadik századot. 1919-ben mutatták be *A csodálatos mandarin című pantomimját*. *A világ operaházai* állandóan a műsorukon tartják *A kékszakállú herceg vára című operáját*, *A fából faragott királyfi című táncjátékát*. *A zene talán kigyógyíthatna volna halálos betegségéből*, erről tanúskodik 1943-ban, New Yorkban bemutatott nagy műve. Csak posztumusz Kossuth-díjat kaphatott, a halála után.

A két nagy zeneszerző évfordulóját köszöntötte a tollbamondás. A diktálás egységes volt: CD-felvételről, egyetlen hang tolmácsolásában hangzott el a szöveg. (A CD-t most először alkalmazták a verseny 1992 óta tartó történetében.) Háromszor hallhatták a versenyzők: először összefüggően, azután szerkezetekre tagolva, végül újra összefüggően. Hogy technikai ok miatt semmiképpen ne fordulhasson elő fennakadás, a zsűri egy-egy tagja követte figyelemmel a teremben az írást. Sőt: a szöveg első összefüggő elhangzása után megállították a lejátszót, s a tanulók megkérdezhettek egy-egy szót, kifejezést, mielőtt magához a lejegyzéshez kezdtek. Több kérdés hangzott el a szokatlanabb, ritkábban hallható szavakra, például: *posztumusz*, *tanszak*, *koncertpódiumokon*, *pantomim* stb.

Érdemes tovább keresni az egységes diktálás optimális megoldását. Felvetődött az is, hogy videofelvétel használatával további információkat kaphassanak a versenyzők a nonverbális jelek segítségével. Mindez azonban alapos megfontolást igényel; a háromszor hangzó anyagból talán az első meghallgatáskor lehet a videoanyagot használni. (A második, a tagolt módon olvasáskor a felnézés-lenézés ritmikus ismétlődése pszichikailag nagyon fárasztó lehetne; esetleg többet ártana, mint amennyi hasznot remélhetnénk a látható diktálótól.)

A szokásos megbeszélésen le is játszottuk a CD-ről az összefüggően elhangzott változatot. Azt a helyet, amely a tagoló írásjelet vitathatóan hangoztatta, a leírások négy kategóriájában ellenőriztük az első tíz-tíz helyezett anyagában. Ennek a kijavítása egyetlen helyen sem változtatott a kialakult sorrenden.

A tollbamondás nehézségeit a dátumok jelenthették, például: *február 24.* (vagy: *24-e*), *január 27. és március 25. között*; *1756. január*; a zenei élet kifejezései közül talán *bécsi klasszicizmus*, *vonósnégyeseit*, *Esz-dúr*, *g-moll és C-dúr szimfóniáját*; a tulajdonnevek és az egybeírás-különírás köréből: *zongora tanszak*, *Mozart Múzeum*, *Nemzetközi Mozart Alapítvány*, *Kossuth-díjat*, *New Yorkban*. A művek címét a diktálás kiemelte (pl. a névelőket is), leírásuk szabályos az idézőjel párjával is, nélküle is. A földrajzi nevek közül nehezebb lehet az *északi sarkkörtől Dél-Afrikáig*, *kelet-ázsiai*, *Nyugat-Amerikáig*. Talán ritkábban használjuk, ezért volt nehezebb a *posztumusz*, *Zongoravirtuózként*, *hangversenytermekben*, *agresszív*, *disszonanciái*, *fából faragott* írása. (Természetesen csak a minden résztvevő által ismerhető kifejezések kerülhettek bele a tollbamondásba, tehát a *Zene húros ütőhangszerekre és celestára* vagy a *Concerto* már nem; nem is szólva a *Così fan tutte*, a *Don Juan/Don Giovanni* stb. címekről.)

A hibapontok értékei az érettségi vizsga írásbelijének pontszámait követték, csak a típushiba helyett minden egyes hibát egyenként számítottak fel a javítók. A hibátlan leírás 90 pontot ért. A versenyzők között a legmagasabb pontszámot 81 ponttal Szabó Diána érte el (Kaposvár, Tánacsics Mihály Gimnázium), tanára dr. Ferdinandy Csabáné.

Feladatlap. A javítás fő elve az volt, hogy minden egyes feladat pontszáma külön-külön érvényes. Azaz: maximum annyi pontot érhetett el a versenyző, amennyit a javítókulcs zárójelben megadott. S ha több hibát vétett is, mint amennyi pontot elérhetett volna, akkor arra a feladatra 0 pontot kapott. Nem volt átvihető a másik feladat pontértékeinek lerontására valamiféle mínusz pontérték.

Elemszintű feladatokban a 2. képzőszerű utótagokat kért kapcsolni egy- és többemű címekhez, a 3. és a 4. rövid-hosszú mássalhangzós példákat elemeztetett. (Az utóbbi években inkább a rövid-hosszú magánhangzós feladatok járták.) Ezt a három feladatot oldották meg a legsikeresebben a felkészült versenyzők. A 6. feladatban betűrendbe kellett sorolni tíz lexikai egységet, várakozásunk ellenére ezt gyakran elhibázták a megoldások. A 7.-ben adott földrajzi neveket alapalakjukban és *-i* képzős alakjukban kellett leírni. Ennek a megoldásaiban a helyesírási készség és a pszichikai állóképesség együttesen játszhatott szerepet: az alapalakban kötőjellel egybeírt szavak között is különbséget kellett tenni: a *Maros-torkolati* másként íródik, mint a *szabadság-hegyi*. A 8. feladat alapalakjukban és toldalékos formájukban kért szabályos rövidítéseket. Ebben a két feladatban is ejtettek néhány hibát a versenyzők, a legjobbak kivételével, például a *bp.-i*, *Ft-tal*, *dkg-mal* esetében. Az elválasztás négy példája mondatba foglalt szóalakok aláhúzott helyein kért elválasztást, a versenyzők jól megoldották. Az elemszintű feladatok hibátlan megoldásával összesen 63 pontot érthettek el a diákok.

A mondatszintű feladatok a helyes egybe- és különírást kérték számon (híven Implom Józsefnek ma is érvényes rendszeréhez). Egy-egy megoldást befolyásoltak azok a szóalakok, amelyek helyesen írva szerepeltek, például az egybeírandó *erőskezü*, *kismértékben*, *nemigen*. Az első és az utolsó feladat a korábbi években elő-előforduló hibavadászatot idézte. Az első számítógépes csevegés futtában fogalmazott mondataiban tagoló vesszőket és egy-két egybeírás-különírás javítását igényelte. A befejezőben csupa nagybetűs és ékezet nélkül írt sorokat kért javítani, benne az ékezetek kitévése és egy egybeírás-különírás meg egy rövid mássalhangzós példa volt fontos. A két feladat együttesen 35 pontot ért. A nehézséget az elsőben az okozhatta, hogy az egybeírás-különírásra is, a tagoló írásjelekre is kellett koncentrálni – és ehhez adódott az *ellipszises* feladat mássalhangzójának helyesre javítása. A másodikban egyrészt az lehetett nehéz, hogy az erőt próbáló tollbamondás után *s* a feladatsor végén volt található. Itt is többféle teendőt kellett elvégezni a hibátlan megoldás érdekében.

A **mondatszintű** és **szövegszintű** részben az elválasztás és a komplex javítás megoldásaival szerezhettek újabb 47 (negyvenhét) pontot a diákok. Mindösszesen tehát a megszerezhető 200 pont kétharmad része, a tollbamondással együtt 137 pont a mondatszintű és szövegszintű megoldásokból adódhatott. (Bizonyára a 2006. év témájának a hatására is.)

A feladatlapon a kategóriák legjobbjai érték el a legmagasabb pontszámokat.

A gimnazisták közül Vasas Ferenc Béla érte el a legtöbb pontot, 185-öt (Debrecen, Tóth Árpád Gimnázium), tanára Deák István. A szakközépiskolások legjobbja Dankó Stefánia lett 176 ponttal (Békéscsaba, Széchenyi István Közgazdasági Szakközépiskola), tanára Szatmári Edit. A szakiskolások között első helyezést szerzett Szabó Annamária (Kaposvár, Szigeti Gyula János Egészségügyi Szakképző Iskola), tanára Konrád Lászlóné. A határon túli versenyzők kategóriájának győztese Bacskor Katalin lett 177 ponttal (Szlovákia, Komárom, Selye János Gimnázium), tanára Spátay Adrienn. A versenyen kívül indult gyulai erkeles diákok legjobbja, Kotroczó Ágnes 173 pontot ért el, tanára Kuruncziné Tornóczky Katalin.

2. A szakmai előadásokról

2006-ban a Kárpát-medencei döntőn elkezdődött egy tematikus sorozat; címe: *Szöveg az egész világ*. A tervek szerint ebben az évben az írott/nyomtatott szövegek megértése, majd a következő években rendre a multimediális (pl. verbális-grafikai, verbális-zenei összetevős) szövegek megértése és alkotása következik. Különös aktualitást adott ennek a témának az utóbbi két PISA-jelentés: a magyar iskolák lényegében sikertelenül szerepeltek mindkét vizsgálatban. (L. ehhez Adamikné Jászó Anna kötetét is, 2004-ből.)

A megnyitón Petőfi Sándor János professzor tartott előadást a téma komplexitásáról és megközelítési lehetőségeiről. Ehhez kapcsolódóan a szakmai továbbképző délelőttön kerekasztal-be-

szélgetés következett, ezt Rozgonyiné Molnár Emma vezette. A beszélgetést Petőfi professzor bevezető kérdései indították, ezt követően Péntek János, Benkes Zsuzsa, Takács Edit és Rozgonyiné Molnár Emma hozzászólásai, majd a résztvevő tanárok kérdései és megjegyzései következtek. A záróünnepségen Balázs Géza tartott előadást a médiumok szövegének nyelvművelő megközelítéséről.

A programban szerepelt még Kutas Ferenc (Békés megyei szaktanácsadó) ismertetője új módszertani kiadványáról.

3. Az Implom-díjról

A kitüntetést Gyula város polgármestere és a gyulai Erkel Ferenc Gimnázium és Informatikai Szakképző Iskola alapította; támogatja a Magyar Nyelvtudományi Társaság és a Nemzeti Tankönyvkiadó Rt. (Részletesebben erről l. a Magyar Nyelv ez évi anyagában.)

2006. február 22-én a kuratórium három nyelvészprofesszornak ítélte ezt a kitüntetést: Deme Lászlónak, Fábíán Pálnak és Szathmári Istvánnak. Tevékenységük hosszú évtizedekig szolgálta a magyar helyesírás ügyét. Mindhárman több évtizedig dolgoztak a Helyesírási Bizottságban, s önálló köteteik, tanulmányaik is születtek ebben a témakörben.

A 2006. február 25-ei eredményhirdetésen az Implom József-díj kitüntetett nyelvésze Cs. Nagy Lajos docens (Pázmány Péter Katolikus Egyetem). A díjazott nyelvész számos önálló gyakorlókönyvvel és gyakorlófüzettel segítette az iskolai és iskolán kívüli helyesírás-tanítást és gyakorlást: ezek között nyolc kiadást, illetve tizenkét kiadást megért munkák is vannak. Cs. Nagy Lajos tanulmányban dolgozta fel Implom József hagyatékának karterékanyagát, az Implom-versenyen pedig tíz alkalommal vett részt a zsűri munkájában. Legjobb versenyzőként Implom-díjas Vasas Ferenc Béla, felkészítő tanáraként pedig Deák István (Tóth Árpád Gimnázium, Debrecen). A kitüntetéseket dr. Perjési Klára polgármester, dr. Kereskényi Miklós igazgató és dr. Nagy János, a zsűri elnöke nyújtotta át.

Nagy L. János